

RETTENTHETETLENEK

AZ IGAZSÁG SZÓSZÓLÓI,
AZ IGAZSÁG BAJNOKAI,
ISMERETLEN HŐSÖK

LELEPLEZŐK
A SNOWDEN-KORSZAKBAN

MARK HERTSGAARD

MARK HERTSGAARD

RETTENTHETETLENEK

LELEPLEZŐK
A SNOWDEN-KORSZAKBAN

MARK HERTSGAARD

RETTENTHETETLENEK

LELEPLEZŐK A SNOWDEN-KORSZAKBAN

Első kiadás

Könyvmolyképző Kiadó, 2017

Írta: Mark Hertsgaard
A mű eredeti címe: Bravehearts:
Whistle-Blowing in the Age of Snowden
Copyright © 2016 by Mark Hertsgaard. All rights reserved.

A művet eredetileg kiadta: Hot Books,
a trademark of Skyhorse Publishing, Inc.

Fordította: Komáromy Rudolf
A szöveget gondozta: Leléné Nagy Márta

Cover design by Brian Peterson

A sorozatterv, annak elemei és az olvasókhöz szóló üzenet
a borítóbelsőn Katona Ildikó munkája.
© Katona Ildikó, 2014

ISSN 2062-3100
ISBN 978 963 457 171 1

© Kiadta a Könyvmolyképző Kiadó, 2017-ben
Cím: 6701 Szeged, Pf. 784
Tel.: (62) 551-132, Fax: (62) 551-139
E-mail: info@konyvmolykepzo.hu
www.konyvmolykepzo.hu
Felelős kiadó: Katona Ildikó

Műszaki szerkesztők: Zsibrita László, Gerencsér Gábor
Korrektor: Széll Katalin, Deák Dóri
Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített kiadásának jogát is. A kiadó írásbeli engedélye nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmilyen formában – akár elektronikusan vagy mechanikusan, beleértve a fénymásolást és bármilyen adattárolást – nem sokszorosítható.

Anyámnak, Evelyn Margaret Hertsgaardnak
– elsőként, utolsóként, mindig

ELSŐ RÉSZ

SNOWDEN ÉS TANÍTÓI

Ma már szinte mindenki tudja, mit tett Edward Snowden. A történelem legtitkosabb dokumentumait szivárogtatta ki, föltárta, hogy az Egyesült Államok kormányzati szervei világszerte éjjel-nappal emberek százmilliói után kémkednek – telefonhívásokat és e-maileket gyűjtenek be gyakorlatilag mindenkitől, aki a földkerekségen mobiltelefont vagy internetet használ –, amit azután letagadnak.

Snowden leleplezései, amelyek először 2013 júniusában a *Guardian*ban láttak napvilágot, világméretű médiavihart robbantottak ki, és heves politikai vitát gerjesztettek. A háborítatlan magánélet és a polgári jogok megbotránkozott szószólói hangoztatták, hogy a bírósági végzés nélkül folytatott átfogó megfigyelés ellentétes az Egyesült Államok alkotmányának negyedik kiegészítésével, és a Nagy Testvér totalitárius módszereire emlékeztet George Orwell disztópiájából, az *1984* című regényből. Nem kevésbé felbőszült washingtoni tisztviselők tolvajnak bélyegezték Snowdent, sőt árulónak, aki a törvénytelenül nyilvánosságra hozott dokumentumokkal súlyos veszteségeket okozott a terrorizmus elleni harcban, aláásta az amerikaiak biztonságát.

Edward Snowden azonban ennél többet vitt véghez. Ha tudni akarjuk, miért tette azt, amit tett, és miért *úgy tette, ahogyan*, akkor két másik férfi történetét is meg kell ismernünk.

Az egyikük Thomas Drake. Akárcsak Snowden, Drake is a Nemzetbiztonsági Hivatalban (NSA) dolgozott, az Egyesült Államok kormányzatának hatalmas vállalkozásánál, amely a vitatott megfigyelést végezte. Drake már évekkal korábban pontosan ugyanazokról az eljárásokról próbálta lerántani a leplet, amelyeket később Snowden fölfedezett. Snowdentől eltérően azonban törvényes csatornákon keresztül akarta elérni ezt. Nem jól sült el a dolog.

Drake sokkal magasabb posztot töltött be a Nemzetbiztonsági Hivatalban, mint Snowden; az NSA „vezető főtanácsosi” állományába tartozott, a hivatal harmadik legfontosabb tisztségviselőjének közvetlen alárendeltjeként. Miután föltárta a problémát – először az NSA-n belül, majd a törvényhozásnak, végül a sajtónak –, Drake-et elbocsátották, letartóztatták, a hírmédiában gyalázták, életfogytiglani szabadságvesztéssel fenyegették, szakmailag és anyagilag tönkretették. „Letaglóztak” és „összezúztak” – e szavakkal jellemezte megpróbáltatásait a könyvünk elkészítéséhez folytatott beszélgetésekben. Sérelmeit tetézte, hogy az NSA megfigyelési programjainak veszélyeiről szóló figyelmeztetései a fő sajtóorgánumoknál nagyrészt süket fülekre találtak, így vajmi kevésbé hatottak a közvéleményre, illetve a hivatali rendszer irányvonalára.

Komoly befolyást gyakoroltak azonban Snowdenre. Nem mintha a leleplezést Drake példája ihlette volna. Úgy tűnik, Snowden önállóan jutott elhatározásra. Az a meggyőződés hajtotta, hogy különösen az amerikaiaknak joguk van tudni a megfigyelésről, aminek alávetik őket, és hogy maguk dönthessék el, vajon a fokozott biztonságért, amit a megfigyelés állítólag nyújt, megéri-e feladniuk szabadságjogaikat és magánéletük szentségét.

Létfontosságú tanulságokat vont le viszont Drake nyomán Snowden arról, miként váltsa elveit hathatós cselekvésre. Kivált azt tanulta meg, mit *ne* tegyen a leleplezésnél – lényegében ne vegyen

igénybe hivatalos csatornákat. Utóbb pedig ismételten elismeréssel adózott Drake-nek, hogy utat mutatott. „Joggal mondhatjuk, hogy ha nincs Thomas Drake, nem lehetett volna Edward Snowden sem” – nyilatkozta 2015-ben az al-Dzsazírának Snowden.

Azután pedig ott a harmadik ember. Az általa feltárt, mindeddig egyáltalán nem ismertetett tények izgalmas új fejezettel bővítik Snowden történetét. E fejezetet lépten-nyomon feltételezett kétszínűség, bürokratikus orvtámadások és törvénysértések epizódjai tagolják. Hogy mi a legfonákabb az egészben? A magas rangú védelmi minisztériumi tisztségviselők, akik a Drake elleni eljárás közben újra meg újra semmibe vették és áthágták a jogszabályokat, végül akaratlanul megtanították Snowdennek, hogyan kerülje ki a csapdákat.

A harmadik ember is magas tisztséget viselt a Pentagonban. A Drake-ügyben való kiterjedt – és problémákkal terhes – részvétele kihatott Snowden azon későbbi döntésére, hogy úgynevezett polgári engedetlenségi leleplezéshez folyamodjon (bár akkoriban sem Snowden, sem Drake nem ismerte a harmadik embert). Míg Snowden a titkos NSA-iratok kiszivárogtatásával világhírűvé vált, Drake kellemetlenségei pedig az Egyesült Államok sajtójában némi visszhangot keltettek, a harmadik ember egészen mostanáig árnyékban maradt. Ebben a könyvben első ízben azonosítja magát név szerint, és szól a nyilvánosságához.

A harmadik embernek már a háttere is rendkívüli: a nagyapja az 1923-as müncheni sörpuccs idején a fegyver csövével szembenézve is visszakozásra kényszerítette a leendő Führert, aki akkor először próbálta Németországban magához ragadni a hatalmat. A nagyapjától örökölt tanulság – „az ember az életben mindig próbáljon helyesen cselekedni, bármilyen veszéllyel jár is” – évekkel később arra indította, hogy a rendszeren belül szálljon harcba Drake, Snowden és a többi leleplező igazságos kezeléséért. A jogtiprónak, korruptnak, olykor tragikomikusnak érzékelt reakció, amit ezzel kiváltott, végül magát a harmadik embert is leleplezővé tette.

A harmadik ember beszámolója, ha igazságügyi vizsgálat is megerősítené, börtönbe juttathatna jelenlegi és volt védelmi miniszteri tisztségviselőket. (E könyv nyomdába adásakor szép csöndben már zajlott a hivatalos nyomozás.) Vallomása egyúttal határozottan bírálta Barack Obama elnök és Hillary Clinton volt külügyminiszter Snowdennel kapcsolatos közös álláspontját, meghazudtolta folytatólagos állításaikat, miszerint Snowden bevett csatornákon keresztül is hangot adhatott volna aggályainak, mert az Egyesült Államok leleplezésre vonatkozó jogszabályai oltalmat biztosítottak neki. A harmadik ember tanúságtétele ezzel szemben leszögezte, hogy a köz javát egyedül a Snowden által gyakorolt „polgári engedtelenségi leleplezés” szolgálhatta, noha a leleplezőnek rettenetes árat kellett fizetnie érte.

Ha nyomon követjük e három ember egymást átfedő történetének alakulását, az sok mindent elárul arról, miképpen működik ma az Egyesült Államokban a leleplezés, a számonkérhető kormányzati tevékenység, a demokrácia és a közérdeket szem előtt tartó újságírás. Vajon mit láthatunk, ha felgördül a függöny, ami rendszerint eltakarja az USA államgépezetének belső világát? Aki folytatja az olvasást, megtudja.

„A napvilágtól félnek”

Amióta világ a világ, a leleplezőket, így Snowdent és Drake-et is szigorú kritika érte cselekedeteikért. A leghevesebben a nemzetbiztonsági apparátusban dolgozó kollégák ítélték el őket, akik bűnözőnek, naivnak, betegesen énközpontúnak bélyegezték a két leleplezőt. Jó néhány washingtoni zszurnaliszta és szakértő csatlakozott a kórushoz, azt feszegetve, mégis miként lenne képes bármiféle kormányzat a munkáját végezni, pláne a közbiztonságot garantálni, ha akármelyik szövetségi közhivatalnok tetszése szerint felülírhatja a

fölöttesei véleményét, maga állapíthatja meg, mi helyénvaló, és mi nem. Michael Kinsley, a *New York Times* rovatvezetője kijelentette, hogy Snowden „politikai ábrándozó... a koravén kamaszok bájosan ártatlan összeesküvés-hívő világszemléletével”, és azt írta, hogy „egy államtitkok nyilvánosságra hozataláról végső soron a kormányzatnak kell döntenie”.

Snowden egyik amerikai ügyvédje, az Amerikai Polgári Szabadságjogok Egyesületében dolgozó Ben Wizner ezzel szemben azzal érvelt, hogy ha a titkok megosztását a kormánysszervek kizárólagos fennhatósága alá rendelik, az más veszélyeket idéz elő. „Képzeld el, mi lenne, ha a nagyközönség [a szeptember 11-i terrorista merényletek óta] csak ahhoz fért volna hozzá, amit a végrehajtó hatalom képviselői jónak látnak” – emlékeztetett Wizner. „Nem tudtuk volna meg, hogy az iraki háború hazugságon és a tények elferdítésén alapult. Nem szereztünk volna tudomást Abu Ghraibról [a bagdadi börtönről, ahol az amerikai fegyveres erők tagjai fogvatartottakat kínoztak]. Nem tudtuk volna, hogy az Egyesült Államok kormányzata rendkívüli kiadatási programot folytatott, és foglyul ejtett polgári személyeket kínozott meg. Nem tudtuk volna meg, hogy a Bush-adminisztráció figyelmen kívül hagyta a külföldi hírszerzési megfigyelési törvényt, és világszerte széleskörű intézkedéseket léptetett életbe amerikai és más állampolgárok megfigyelésére. Mindezt a tevékenységet a legszigorúbban titkosították, és a nyilvánosság csak azért tud róla, mert akadtak bátor leleplezők, akik oknyomozó újságírókkal együttműködve napvilágra hozták az értesüléseket. Nem hiszem, hogy akadna olyan ember, aki szerint az amerikai demokrácia nem járt jobban azzal, hogy ezek az információk nyilvánosságra kerültek.”

Független újságíróként és szakíróként töltött harminc évem alatt mind a köz-, mind a magánszektorból sok leleplező történetéről számoltam be olyan egyesült államokbeli kiadványokban, mint a *Vanity Fair*, a *Newsweek*, a *Nation*, a *Los Angeles Times*, illetve külföldi sajtóorgánumban, mint a *BBC*, a *Le Monde Diplomatique*

és a *Die Zeit*. Tudósítói munkám arra a kijelentésre sarkall – akár egyetértetek velem olvasóim, akár nem –, hogy a leleplezők nagyobb szerepet játszanak a közéletben annál, amit általában elismerni szokás, és rászolgáltak figyelmünkre, megértésünkre.

Ráadásul, úgy tűnik, a leleplezők szerepe a következő években valószínűleg növekedni fog. Olyan időkben, amikor az amerikai demokrácia megfelelő irányban tartására szánt fékek és ellensúlyok meggyengültek – amikor a hatalom végrehajtó ága nem bajlódik azzal, hogy hadba lépés előtt a törvényhozásnál hadüzenetet eszközöljön ki; amikor hírközlő szervek profitcentrumokká fajultak, és nemcsak az oknyomozó újságírást, de a közügyekről való alapvető tájékoztatást is szüneteltetik; amikor a törvényhozás szemlátómást nem hajlandó kielégítően finanszírozni az állami hivatalokat, hogy elejét vegyék a veszélyes vagy csalárd testületi magatartásnak –, a leleplezők szerepe lényegesen felértékelődik: föltárják azt, amit a nagyhatalmú egyének és intézmények titokban akarnak tartani. Ez nem hatalmazza fel a leleplezőket arra, hogy indokolatlanul féltelmet gerjesszenek, vagy hebehurgyán besározzák mások hírnevét, viszont azt jelenti, hogy meg kell adni nekik a lehetőséget, hogy megtorlás nélkül szót emelhessenek, és amikor tényleg hallatják a hangjukat, mi, többiek figyeljünk rájuk.

Mielőtt Snowden megtette a sorsdöntő lépést, azaz az NSA adatbázisaiból szupertitkos dokumentumokat emelt ki, majd adott át Glenn Greenwald és Laura Poitras független újságíróknak, leginkább amiatt szorongott, hogy igazmondásával semmin sem változtat. Tudta, hogy a titkosított információk illetéktelen kezekbe juttatása kirívó törvénytörtés, ami szigorú büntetést von maga után. Ewen MacAskill, a *Guardian* riportere, aki Hongkongban Poitras és Greenwald társaságában faggatta Snowdent, azt kérdezte az NSA fiatal szerződéses alkalmazottjától, mit gondol, mi fog történni vele. Snowden komor és velős választ adott: „Semmi jó.” Mindazonáltal az a bizonyosság tartotta benne a lelket, hogy heyles, amit tesz, ezért fölkészült, hogy otthagya kiválóan fizetett

állását, elszakadjon a családjától és a barátnőjétől, sőt talán egész hátralévő életét börtönben töltsse.

„Amikor mindezt végigcsinálom, egyedül attól félek – írta Snowden a Greenwalddal folytatott első online beszélgetésében –, hogy ha az emberek meglátják ezeket a dokumentumokat, csak vállalat vonnak, és azt mondják, sejtették, hogy ez történik, de nem érdeklő őket. Egyedül az nyugtalanít, hogy semmiért művelem mindent az életemmel.”

Utólag bármilyen furcsán hangzik is, Snowden balsejtelme eléggé logikus volt. A történelmi előzmények azt mutatják, hogy a leleplezők elsöprő többsége még azt a kollektív vállrándítást sem éri el, amitől Snowden adatközlése következményeként félt.

A leleplezők a karrierjüket, jó hírüket, barátságaikat, családi kapcsolataikat, testi-lelki egészségüket, olykor még a puszta életüket is kockára teszik azzal, hogy olyan információkat tárnak föl, amiket hatalmi érdekek titokban kívánnak tartani. Sok esetben azután semmi sem süil ki ebből. A feltárások alig vagy egyáltalán nem keltenek sajtóvisszhangot, nem gerjesztenek igazi vitát, még kevésbé reformokat a vitatott eljárások vagy hozzáállás vonatkozásában. Közben a leleplező élete végül gyakran romba dől. A forgatókönyv nagyjából ugyanúgy játszódik le, akár kormány szervnél, akár nagyvállalatnál, nemzetközi szervezetnél, egyházi intézményben vagy egyéb hivatali környezetben dolgozik a leleplező.

„A leleplezőknek egyedül az szolgáltathat elégtételt, hogy helyénvalóan cselekedtek” – mondta Thomas Devine, a washingtoni Kormányzati Számonkérhetőségi Projekt (GAP) jogi igazgatója. A GAP a leleplezőkért szót emelő legtekintélyesebb szervezet a világon, és szintén Snowden egyesült államokbeli jogi képviselői közé tartozik.

Egy idevágó döbbenetes ügy a drónok mint orgyilkos eszközök állami felhasználását érinti. A Greenwald, Poitras és Jeremy Scahill által *The Intercept* néven alapított internetes oknyomozó híroldal 2015 októberében riportsorozatot adott közre, saját megfogalmazása szerint „az USA afganisztáni, jemeni és szomáliai katonai

merényletprogramjának belső működési rendjét részletező titkos dokumentum” alapján. A dokumentumokat egy leleplező szolgálta, „aki a merényletprogram közvetlen részese” – írta Scahill, a vállalkozás vezető tudósítója. A pilóta nélküli repülőgépekkel végrehajtott csapások az Obama-kormányzat hadvezetésének központi elemét képezték; szorgalmazták azt állították, hogy olcsóbb, kevésbé kockázatos alternatívát kínálnak, mint ha amerikai katonák kerülnének veszélyes helyzetbe, bírálók pedig azt rótták föl, hogy a „halállistákon” szereplő egyéneket titkos megfontolások révén, vádindítvány, tárgyalás, bármiféle jogi eljárás nélkül választják ki, majd likvidálják. Az *Intercept* „A dróniratok” sorozata bőséges hírértékű közlést tartalmazott, így azt az állítást is, hogy a drónok sok áldozata polgári személy (Afganisztánban becslések szerint az így megölték 90%-a volt civil).

A kormányzati programról szerzett friss értesülések dacára az *Intercept* sorozata korlátozott hatást gyakorolt, nem utolsósorban azért, mert a többi médiaorgánus nem címlapsztoriként kezelte. „B listás sajtótermékek folyamatosan közölték cikkeinket, és néhány jól ismert médiatényező is lehozta írásainkat” – mondta el nekem Betsy Reed, az *Intercept* főszerkesztője. „A legnagyobb hírszerkesztőségek, amilyen például a *Times*é... megemlégtették a kiszivárogtatást, ám maguknak a dokumentumoknak, illetve annak, hogy mi számoltunk be róluk, nem szenteltek figyelmet. Nem szívesen találgatnám ennek a hallgatásnak az okait, meggyőződésem azonban, hogy híven szolgálták volna olvasóikat, ha megjelentetik cikkeinket, melyek hiányzó láncszemként rávilágítottak arra, miként is alakította az Obama-adminisztráció a nemzetbiztonsági kezdeményezést.”

Ezzel szemben az, aki az úgynevezett panamai iratok 2016. áprilisi közzétételét készítette elő, sokkal erőteljesebb hatást gyakorolt. „A történelem legnagyobb szabású adatkiszivárogtatásának” titulált Panama Papers akció 11,5 millió dokumentumot ölelt föl. Ezek azt részletezték, miként vesznek igénybe államfők és más gazdag,

hatalommal bíró vagy híres személyek olyan titkos külföldi adóparadicsomokat, mint Panama, hogy kibújjanak az adófizetés alól. A kiszivárogtatás médiatálalást kapott, részben azért, mert eredeti címzettje, a német *Süddeutsche Zeitung* napilap az Oknyomozó Újságírók Nemzetközi Konzorciumához fordult, hogy együttműködjön vele a projektben. A konzorcium ezután hetvennyolc ország százhat hírcsatornájától kért segítséget a dokumentumok átvizsgálásához, amelyek a panamai székhelyű Mossack Fonseca jogászcégtől eredtek. A leleplezés a címlapokra került, és szinte azonnal politikusfejek kezdtek hullani. Az izlandi miniszterelnök negyvennyolc órán belül lemondott egy titkos befektetési alap miatt, amiről kiderült, hogy a felesége tulajdona. A brit kormányfőre tüzet nyitottak, mert néhai édesapja nevéhez egy hasonló pénzalap fűződött. Oroszország, Kína és számos más állam vezetői hasonlóan kínos helyzetbe kerültek. A Mossack Fonseca tagadta, hogy bármiféle törvénytelenséget követett volna el, és azt állította, hogy a kiszivárogtatás külső számítógépkalózkodók műve, ennél fogva bűncselekmény. A panamai iratok hírforrása e könyv nyomdába adásáig nem fedte fel magát; még az Oknyomozó Újságírók Nemzetközi Konzorciumának ügyvezető igazgatója is azt mondta, nem tudja, hogy hacker vagy bennfentes-e a forrás. Ha valóban hacker az illető, akkor nem minősíthetjük leleplezőnek, hiszen a leleplező általában olyan bennfentes személy, aki addig rejtett információt oszt meg a külvilággal. A jelentéstani meghatározásokat félretéve, a panamai iratok drámaian szemléltették, mennyire közhasznú és közérdekű, ha fény derül arra, ami a kiváltságosok és hatalmasok zárt ajtajai mögött zajlik.

Snowden szenzációs kivételnek bizonyult az alól az általános szabály alól, miszerint a leleplezők semmire sem jutnak. Napok alatt, amint Snowden közlései alapján először a *Guardian*, majd a *Washington Post* cikkeket publikált, a huszonkilenc éves fiatalember, az NSA volt szerződéses alkalmazottja a történelem leghíresebb – vagy ha úgy tetszik, leghírhedtebb – leleplezőjévé vált.

Sápadt, szemüveges, kecskeszakállas arca világszerte számtalan televízió és számítógép képernyőjéről figyelt, miközben politikusok, szakértők és hétköznapi emberek reagáltak a híradásokra, miszerint az Egyesült Államok kormánya a szeptember 11-i támadásoktól kezdve gyakorlatilag minden telefonhívást, e-mailt és weboldal látogatást begyűjtött és raktározott, amire a földkerekségen sor került. Snowden megfogalmazott küldetése – hogy a titok feltárásával nyilvános vitát provokáljon – látványosan igazolódott.

„Aki segíteni kíván – írta az elsőként közrebocsátott dokumentumai kísérőlevelében –, csatlakozzon a nyílt források közösségéhez, és harcoljon a sajtószabadság életben tartásáért, valamint az internet szabadságáért. Megfordultam a kormányzat legsötétebb zugjaiban, és az ottaniak a napvilágtól félnek.”

„Hazugságra épült az egész”

Ismertség tekintetében Snowdenhez egyedül az a Daniel Ellsberg mérhető, aki 1971-ben a Pentagon-iratok közlésével egyeseket arra készítetett, hogy „a leleplezők nagypapájának” nevezzék. A Pentagon-iratok – több száz oldalnyi szigorúan titkos jelentés és emlékeztető, amit Ellsberg a *New York Times* és a *Washington Post* révén közölt – föltárták, hogy az USA kormánzata ordítóan hamis ürügyekkel vívta a vietnami háborút. A hierarchia különböző szintjein dolgozó amerikai katonai és diplomáciai tisztségviselők bizalmas körökben már évekkal korábban hangoztatták, hogy a vietnami háborút nem lehet megnyerni. Nyilvánosan azonban a kormányzat egyik közleménynt a másik után bocsátotta ki a küszöbönálló győzelemről, emlékezetes módon utalt rá, hogy látszik „a fény az alagút végén”. Eközben fiatalemberek tízezreit küldték Vietnamba harcolni – ahol életüket, végtagjaikat vagy józan eszüket veszítették –, mialatt a fokozott amerikai bombázás még több vietnami falut tett

a földdel egyenlővé, megmérgezte a környező talajt és vizet, s számtalan civilt ölt vagy nyomorított meg.

A vietnami háború az akkori Amerika legvitatottabb kérdése volt, és Ellsberg az ügyet alátámasztó hazugság föltárásával egyik napról a másikra sajtószenzációvá vált. Akárcsak negyvenkét évvel később Snowden, Ellsberg is „előbújt” mint titokkiszivárogtató, hogy ezzel mentesítse volt kollégáit a gyanú alól. A negyvenesztendőss Ellsberg egy sajtótájékoztatón zakósan-nyakkendősen, tengerészgyalogosi éveiehez képest hosszabb hajjal azt nyilatkozta, megbékélt a ténnyel, hogy élete hátralévő részét valószínűleg rács mögött tölti. „Önök nem vonulnának-e börtönbe, hogy véget vessenek ennek a háborúnak?” – tette föl a kérdést. Kormányzati tisztségviselők, televízióban megszólaltatott szakértők és hírlapok vezércikkírói – ismét Snowdenhez hasonlóan – hamarosan arról vitatkoztak, hogy ez az önjelölt igazságfeltáró vajon hős vagy pedig hazaáruló.

Ellsberg hírnevét tovább öregbítette, hogy önkéntelenül elősegítette a Watergate-botrány kirobbantását, ami Richard Nixon elnök vád alá helyezéséhez és lemondásához vezetett. A következő kérdés úgy hangzik, mintha egy amerikai történelmi kvízből vettük volna: miért emlegették „vízvezeték-szerelők” beceneven a betörőket, akiket rajtakaptak a Watergate épületben, a Demokrata Párt országos bizottságának irodájában? Válasz: azért, mert előzőleg azt a feladatot kapták a Nixon vezette Fehér Háztól, hogy törjenek be Ellsberg pszichiáterének rendelőjébe, mivel azt remélték, így terhelő adatokhoz juthatnak a pasasról, aki kiszivárogtatta a Pentagon-iratokat. (Vízvezeték-szerelők, szivárgás – logikus, nem?)

Snowdenben és Ellsbergben nem csupán a hírnevük közös; a két férfi leleplezői pályafutása több párhuzamosságot mutat. Eleinte például mindketten őszintén hittek a korabeli hivatalos amerikai ideológiában: Ellsberg a kommunizmussal szembeni hidegháborús versengésben, Snowden a szeptember 11. utáni terrorizmusellenes háborúban. „2003-ban, amikor mindenki más [az Egyesült Államok iraki inváziója ellen] tiltakozott, én bevonultam [katonai

szolgálatra], mert nem tudtam elhinni, hogy a kormány hazudik a tömegpusztító fegyverekről” – emlékezett vissza később Snowden.

Snowden és Ellsberg egyaránt heves kritikákat kapott, még-hozzá nemcsak magas rangú kormányzati tisztségviselőktől, hanem a hírmédiától és a nagyközönségtől is. Nixon fehér házi titkos lehallgatórendszere rögzítette, amikor Henry Kissinger, Nixon nemzetbiztonsági tanácsadója és Ellsberg volt kollégája azt mondta, Ellsberg „a legveszélyesebb ember Amerikában”, és hozzátette, hogy „bármi áron le kell állítani”. Nixon pedig kijelentette igazságügyi miniszterének, John Mitchellnek, hogy „El kell kapnunk ezt a stricit. Tarthatatlan állapot, hogy megengedjünk... efféle nagyüzemi lopkodást, máskülönben az egész államapparátusban elharapódzik.” Mitchell annak rendje és módja szerint be is nyújtotta az Ellsberg elleni indítványt bünszövetkezetben elkövetett kémkedés vádjával, összesen száztizenöt évi szabadságvesztésnek megfelelő vádponttal, ám az egész összeomlott, amikor napvilágra került, hogy a vízvezeték-szerelők betörték Ellsberg pszichiáterének rendelőjébe.

Négy évtizeddel később újra tombolt a déjã vu, mivel John Kerry külügyminiszter azzal pocskondiázta Snowdent, hogy „gyáva”, aki „elárulta a hazáját”, majd így folytatta: „Amit művelt, azzal a terroristák szemé elé tárt mindenféle mechanizmust, s ez mostantól ki-hat az említett terroristák elleni műveleti biztonságra, megnehezíti, hogy az Egyesült Államok összeesküvéseket hiúsítson meg, megnehezíti hazánk védelmét.” Hillary Clinton a Demokrata Párt elnökjelöltjeinek 2016-os első vitáján ugyanilyen szigorúan nyilatkozott. Arra a kérdésre, hogy Snowdent börtönbe kell-e zárni, így felelt: „Nagyon fontos információkat lopott el, amelyek sajnos sok helyen rossz kezekbe kerültek, tehát nem helyeslem, hogy a következményekkel való szembenézés nélkül hazatérhessen.”

Michael Hayden tábornok, az NSA szeptember 11. alatti és utáni igazgatója nem áttalott azzal tréfálkozni, hogy a kormány hallállistájára teszik Snowdent. Hayden a nemzetbiztonság legfőbb

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

elitjéhez tartozott; mindmáig ő az egyetlen, aki az NSA és a CIA igazgatói tisztét egyaránt betöltötte. 2013 októberében a *Washington Post* által szervezett konferencián Hayden megjegyezte, hogy Snowdent valami európai emberjogi díjra jelölték, és hozzátette: „Be kell vallanom, az elmúlt hónapban, komorabb pillanataimban magam is gondoltam rá, hogy jelölöm Mr. Snowdent, de egy másik listára.” Miként Brendan Sasso az internetes *The Hill* törvényhozási tudósító oldalon beszámolt róla: „A hallgatóság nevetett, és Mike Rogers michigani republikánus képviselő, a törvényhozás hírszerzési bizottságának szintén az emelvényen ülő elnöke, így reagált: »Abban segíthetek.«”

James Woolsey volt CIA-igazgató még kendőzetlenebbül fogalmazott, amikor Snowden fejét követelte. A 2015. november 13-i párizsi terrorista támadások nyomán Woolsey azt nyilatkozta a CNN-nek Snowdenről, hogy „sok francia fiatal vére tapad a kezéhez”, majd így folytatta: „én halálra ítélném, és szívesebben látnám fölakasztva, mint ha csupán villamosszékbe ültetnék”.

Ettől felvetődik a háborzongató, de idevágó kérdés: mi az oka, hogy Edward Snowdent nem fogták el, és nem ölték meg? Úgy hírlík, számos volt és jelenlegi amerikai katonai tisztségviselő fejezte ki heves vágyát, hogy végezzen egy célszeméllyel, akit árulónak tekint. „Szívesen röpítenék golyót a fejébe” – közölte egy meg nem nevezett pentagoni munkatárs 2014 januárjában a *BuzzFeed* weboldalon. Nem titok, hogy Snowden ma Oroszországban, vélhetőleg Moszkvában vagy Moszkva környékén él. A *Nation* 2014. novemberi interjújában elmondta, hogy egyszerű oroszok időnként fölismerik helybeli számítógép-szaküzletekben. (Hozzátette, hogy jobbára fiatalok és barátságosak, s meglepődve szokták kérdezni: „Snowden?”) Moszkva persze nyolcmillió lélekszámú, nyüzsgő metropolisz, ugyanakkor olyan világváros, ahol az Egyesült Államok feltehetően a szokottnál több kémét, informátort és fedett operatív tisztet foglalkoztat. Hogyhogy Snowdent szabadlábon hagyták? És meddig marad ez érvényben?